

Opinnäytetyö (AMK)

Kuvataiteen koulutusohjelma

Kuvanveiston suuntautumisvaihtoehto

Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemia

2013

Armi Nurminen

MATKA TAIDEKÄSITYKSEENI

– Työskentelyäni ohjaavat tavat ja periaatteet

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kuvataide | Kuvanveisto

2013 | 23 sivua

Ohjaajat: Tiina Vainio ja Ilona Tanskanen

Armi Nurminen

MATKA TAIDEKÄSITYKSEENI – Työskentelyäni ohjaavat tavat ja periaatteet

Olen käsitellyt kirjallisessa opinnäytetyössäni taidekäsitystäni ja tapojani tehdä taidetta. Olen käyttänyt kahta minulle tärkeää kirjallista teosta apuna pohtiessani näitä asioita. Toinen kirjoista on Andre Bretonin *Surrealismen manifesti* ja toinen on Jyrki Siukosen *Vasara ja hiljaisuus*.

Nuorena useaan otteeseen lukemani *Surrealismen manifesti* johdatti minut kiinnostumaan unista, alitajunnasta, intuitiosta ja tajunnanvirrasta. Vaikka toteen, etten ole surrealisti, niin minussa on seikkoja surrealismista, jotka vaikuttavat minussa edelleen ja ovat minulle tärkeitä.

Jyrki Siukosen kirja *Vasara ja hiljaisuus* kertoo työkaluilla työskentelemisestä kuvanveistäjän näkökulmasta. Siukonen käsittelee sanallistamisen vaikeutta ja työkalujen filosofiaa. Tämä kirja tukenani käsittelen sitä, miksi oma kädenjälki on minulle tärkeää. Se on tärkeätä siitä syystä, että työskentelyn kautta työhön tulee henkilökohtaisuutta ja samalla antaa jotakin itsestään.

Kirjallisen opinnäytetyön toisessa osiossa käsittelen intuitiota ja sitä myötä hiljentymisen ja joutilaisuuden merkitystä taiteen tekemisessä. Tässä osiossa puolustan intuition ja sille avautumisen tärkeyttä ja sitä, mitä edellytyksiä intuitiivinen työ vaatii. Se vaatii hiljaisuutta ja joutilasta aikaa. Jotta voimme antaa luovuutemme täysillä virrata, meidän pitää antaa alitajunnallemme työrauha.

ASIASANAT: surrealismi, vasara ja hiljaisuus, Jyrki Siukonen, Andre Breton, intuitio, hiljentyminen, joutilaisuus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Fine arts | Sculpting

2013 | 23 pages

Instructors: Tiina Vainio and Ilona Tanskanen

Armi Nurminen

A JOURNEY TO MY ART – manners and principles which guide my working

I have been thinking in my thesis my way of thinking about art and my manners of making art. I used two important books for me. Those books help me when I think about my subject. First book is Andre Breton's *Manifest of surrealism* and second book is Jyrki Siukonen's book called *Vasara ja hiljaisuus*.

As a young person between age 17-23 I read *Manifest of surrealism* many times. It led me to be interested in dreams, subconscious and intuition. Even I am not a surrealist I feel that I've got something from surrealism which affects me still and are important.

Jyrki Siukonen's book *Vasara ja hiljaisuus* tells about working with tools in the perspective of a sculptor. Siukonen handles issue that how difficult it is to put into words art and making of art. And he handles the philosophic points of tools. This book is my support when I speak about how important it is to make a piece of art by your own hands and not by another. It is important because I feel the work coming more personal. And I feel that I give something of me.

In second part of my thesis I think about intuition. And intuition leads me to think about the importance of silence and "inactivity". In this section, I think about issues what makes intuition works better and I defend it's importance in creativity. Intuition demands silence and time to be idle. That we can be really creative we need to give peace to our subconscious.

KEYWORDS: surrealism, intuition, silence, idle, Andre Breton, inactivity, tools, Jyrki Siukonen

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 KAKSI KIRJAA, JOTKA TUKEVAT TAIDEKÄSITYSTÄNI	6
2.1 Surrealisin manifesti – paluu taiteilijuuteni alkulähteille	6
2.2 Vasara ja hiljaisuus	9
2.3 Yhteenveto	13
3 IDEAN JA TEOKSEN SYNTY	16
3.1 Työkalut idean syntyyn	16
3.2 Työkalut teoksen syntyyn	18
4 LOPPUSANAT	20
LÄHDELUETTELO	22
LIITTEET	
Liite 1. Kalakoto	

1 JOHDANTO

Kirjallisen opinnäytetyöni ensimmäisessä osiossa käsittelen kahden kirjan kautta kasvuani taiteilijana ja pohdin niitä seikkoja, jotka vaikuttavat taidekäsitykseeni ja taiteen tekemiseeni. Tahdon kirjoittaa auki sen, mitä tunnen ja ajattelen sekä sen minkälainen olen taiteilijana. En uppoudu tutkimaan jotakin tiettyä aihetta syvällisesti. En ole tutkija vaan tekijä.

Toinen käsiteltävistä kirjoistani on Andre Bretonin *Surrealismen manifesti*¹. Olen lukenut sen noin 17–23 ikävuoden aikana kolme kertaa, mutta en sen jälkeen ennen kuin nyt 32 -vuotiaana. Toinen minuun vahvasti vaikuttanut kirja on Jyrki Siukosen kirjoittaman *Vasara ja hiljaisuus*². Käsittelen näiden molempien teosten kautta sitä, miksi ne ovat olleet minulle tärkeitä ja mitä teokset kertovat minusta taiteilijana.

Kirjallisen opinnäytetyöni toisessa osiossa mietin ideoiden ja teosten syntyyn vaikuttavia tekijöitä kuten intuitiota.

Kirjallisen opinnäytetyöni teemat kulkevat siis taidekäsityksessäni. Mitkä tavat ja periaatteet vaikuttavat taiteelliseen työskentelyyni? Miten *Surrealismen manifesti* ja *Vasara ja hiljaisuus* ovat vaikuttaneet minuun? Mitä intuitio on ja mitkä ovat intuitiivisen työskentelyn edellytykset?

¹ Breton 1996.

² Siukonen 2011.

2 KAKSI KIRJAA, JOTKA TUKEVAT TAIDEKÄSITYSTÄNI

2.1 Surrealismin manifesti – paluu taiteilijuuteni alkulähteille

Niin kuin johdannossa kerroin, olen lukenut nuorempana Andre Bretonin Surrealismin manifestin muutaman kerran, ja muistan sen inspiroineen minua kovasti ja vaikuttaneen minuun. Nyt en enää muistanut juurikaan mitään siitä, mitä kirjassa puhuttiin. Huomasin sen olevan osittain vaikeaselkoista, ja mietin että mitä olen oikein ymmärtänyt siitä. Uskoisin että nuorena tärkeimpänä mieleeni jäi surrealismin ydin eli alitajunnan ja unien merkitys ihmisessä ja niiden esiin tuominen elämässä, taiteessa ja kirjallisuudessa. Kirjoitin tuolloin nuorena useasti automaatiokirjoitusta eli tajunnan virtaa.

Tajunnan virraksi en ole ikinä ennen ajatellut ekspressiivistä työskentelytapaani. Ennen kuin aloin veistämään tein maalauksia, joissa lähtökohtana oli tietty tunnetila tai väri. Maalaus syntyi tunnetilan valinnan jälkeen kuin itsestään. Koin tämän aina olevan abstraktia ekspressionismia, mutta nyt huomaan sen olevan kuin maalauksen keinoin toteutettua tajunnan virtaa. Kaikki ratkaisut tulevat miettimättä niitä. Ne ohittavat ajattelun ja pohdinnan ja tulevat alitajunnasta tai intuition ohjauksella. Olen tuonut tätä ekspressiivisyyttä veistotaiteeseenikin. Veistoksen muoto voi lähteä muovautumaan lähtökohtanaan tunnetila. Tällä tavoin näkymätön, mutta olemassa oleva, saa fyysisen muodon. Väinö Kirstinän sanoin: “Surrealistinen runous puhkeaa ihmisestä luonnollisesti kuin hedelmä puusta”³.

Surrealismin määritelmä

“Minä uskon, että tulevaisuudessa nämä kaksi tilaa, uni ja todellisuus, jotka

³ Breton 1196, 8.

ovat näköjään kuin vastakkaisia, yhdistyvät toisiinsa ja muodostavat uuden absoluuttisen realiteetin, surrealiteetin, jos niin voi sanoa”⁴

Surrealismi määritellään puhtaaksi psyykkiseksi automatismiksi. Pyritään ilmaisemaan tavalla tai toisella ajatuksen todellista toimintaa ilman järjen valvontaa, vailla esteettistä tai moraalista kannanottoa. Surrealismi uskoo aiemmin laiminlyötyjen assosiaatiomuotojen ylempään todellisuuteen ratkaistaessa elämän keskeisiä ongelmia.⁵

Surrealismista

Surrealismien manifestin toisen painoksen johdannolla ja jälkisanoilla varustettu teos avaa surrealismia Väinö Kirstinän sanoilla. Kirstinä puhuu niistä asioista, joiden puolesta ja vastaan minäkin puhun käsitellessäni joutilaisuuden ja vapauden käsitteitä. Hän puhuu yhteiskunnan käyttöön valjastetusta ihmisestä, joka saa olla ajatteleva ja tunteva vain öisin. Manifestissa Breton sanoo näin: “mielikuvitus, joka ei tuntenut rajoja, saa luvan toimia vain sidoksissa mielivaltaisen hyötyperiaatteen lakeihin”⁶. Oli mielenkiintoista huomata kuinka kauan aikaa sitten olen jo lukenut niistä ajatuksista, jotka minulla on tänäpäivänäkin.

Andre Breton halusi vapauttaa ihmisen. Järkeä ja ihmisen palvelivat näennäisen loogista systeemiä, jossa ei ollut enää mielikuvitukselle taikka luovuudelle tilaa. Ihminen nähtiin hahmona, joka on menettänyt kykynsä rakastaa, tuntea ja elää. Bretonilla on kaksi termiä elämälle, *vie reelle* sekä *vraie vie*. *Vie reelle* kuvasi mielikuvituksetonta ja ikävää elämää, kun taas *vraie vie* kuvasi elämää johon

⁴ Breton 1996, 32.

⁵ Breton 1996, 51.

⁶ Breton 1996, 16.

sisältyy ihme. Bretonin mukaan: "Ihmeellinen on aina kaunista, mikä tahansa ihmeellinen on kaunista eikä mikään muu kuin ihmeellinen ole kaunista"⁷.

Minun on pakko kertoa tässä nyt yhdestä sattumuksesta, mikä tapahtui. Tämä voi olla silkkää sattumaa, mutta koska tässä kirjoituksessa on kyse alitajunnan toiminnoista, niin kirjoitanpa sen nyt. Olin Lahden taideinstituutin pääsykokeissa vuonna 2004. Pääsykokeissa oli tehtävänä tehdä installaatio käyttäen elintarvikkeita. Hain laakerinlehtiä ja poltin niitä. Ajatus tuntui syntyvän kaupan hyllyllä ja sillä hetkellä. Kun nyt uudelleen luin surrealismin manifestin, löysin kohdan missä lukee näin: "Kuka olettekin, jos sydän teitä káskee, polttakaa muutamia laakerinlehtiä, ja kun ette halua pitää yllä tätä hentoista tulta, alatte kirjoittaa romaania"⁸. Tämä oli kummallinen havainto ja pysähdyin lukiessani sitä. Oliko idea laakerinlehtien polttamiseen sattumaa vai tiedostamattoman työtä?

Millä tavoin surrealismin elää minussa?

Aluksi mainitsinkin työskentelytavastani, joka muistuttaa tajunnan virtaa. Kun olen nyt kahteen otteeseen lukenut Surrealismin manifestin uudelleen, huomaan, että sen ajatukset ja filosofia elävät minussa edelleen. Se on vain muuttunut ajan myötä enkä ole enää tiedostanut sitä niin hyvin. En pidä itseäni surrealistina. Mutta surrealismin ihailua kaikkea ihmeellistä kohtaan sekä mielenkiinto mielen tiedostamattomaan puoleen, ovat niitä asioita mitkä minua kiehtovat edelleen. Minulla on vahvoja unia sekä pyrin kehittämään intuitiotani. Surrealistin tavoin uskon meitä ohjaavan muutkin voimat kuin järki. Teollisen yhteiskunnan kritiikki osuu kanssa hyvin ajatuksiini eli se kuinka ihminen latistetaan orjan asemaan ja saa elää vain öisin. Vapaa-ajallakin mielikuvitus

⁷ Breton 1996, 33.

⁸ Breton 1996, 59.

köyhdytetään katsomalla tai kokemalla meille valmiiksi tuotettuja elämyksiä. Voin sanoa, että Surrealismin manifestin uudelleen lukeminen kannatti ja pääsin lähelle sitä taiteilijan alkua, joka olin yli kymmenen vuotta sitten. On myös hienoa huomata kuinka samat asiat kannattelevat luovuuttani edelleen.

2.2 Vasara ja hiljaisuus

Kun luin Jyrki Siukosen kirjan *Vasara ja hiljaisuus* ensimmäisen kerran, niin tuntui siltä, että olen löytänyt kirjan, joka puhuu juuri siitä mistä olisinkin jonkun halunnut puhuvan. Se on ääni kaltaisilleni taiteilijoille. Kirja puhuu käsin tehtyjen teosten syntyprosessista sekä sanallistamisen vaikeudesta. Teoksessa käsitellään käsin tapahtuvan työskentelyn kulkua. Kuinka alkuidea käy tehdyn työn kautta jatkuvaa vuoropuhelua ja muodostaa valmiin taideteoksen matkan aikana syntyneiden ratkaisujen kautta. Tämänlaiselle työskentelylle vastakohta on sellainen työskentely, jossa on valmis paperille kirjattu ajatus taideteoksen sisällöstä ja teos toteutetaan juuri sellaisena kuin se on ajateltukin alunperin. Nykytaide tuntuu suosivan jälkimmäisen tyyppistä työskentelytapaa, missä tehdään ajatukselle kuvallinen muoto eli ns. kuvitus. Tapaa jota voisi kutsua vaikka nimeltä "ajatusaskartelu". Itse en saa sen tyyppisestä tekemisestä paljoakaan irti.

Jos onnistuu saamaan jonkin ajatuksen ja kannanoton ihmisten kuuluville, on se tietenkin hienoa. Mutta jos teoksessa itsessään ei ole henkilökohtaista ääntä, kädenjäljen ääntä, ei teos tyydytä minua täysin. Teoksen pitää resonoida, siinä pitää olla tunnetta ja sen edessä pitää olla alaston olo. Silloin tietää, että on laittanut jotakin itsestään siihen teokseen eikä se ole tyhjä. Osaako nykyajan ihminen enää tuntea? Vai eikö se uskalla tuntea? Kaiken pitää olla täydellistä ilman inhimillisyyttä ja vikoja. Pinnallista. Puheen vaatimusten aikakautena on ihanaa saada tietoon sellaisia sanoja kuin mitä Henri Moore on sanonut (vaikka onkin modernisti eikä nykytaiteilija): "Kuvanveistäjä tai taidemaalari tekee virheen jos hän puhuu tai kirjoittaa

työstään kovin usein. Se purkaa jännitettä jota tarvitaan hänen työhönsä. Yrittäessään ilmaista tarkoituksensa alaspäin pyöristetyllä loogisella täsmällisyydellä hänestä saattaa helposti tulla teoreetikko, jonka varsinainen työ on vain vangittu esitys logiikan ja sanojen ehdoilla kehittyneistä ajatuksista⁹.

Miten kaikin tavoin Vasara ja hiljaisuus vastaa ja puolustaa sitä millä tavoin teen taidetta ja mikä on minulle taidetta parhaimmillaan?

Tässä ajassa oleva kaiken sanallistaminen on ahdistavinta, mitä nykytaiteessa on. Niin kuin aiemmin sanoin, olen tekijä enkä tutkija taikka analyysoija. Joku muu saa kirjoittaa teoksistani niin paljon kuin haluaa, mutta itse tahdon pysyä tekemisessä ja antaa teoksen puhua omaa kieltään. Kuvataide on myös kieli. Se on sanaton kieli, mutta kieli kuitenkin. Miksi kuvataiteelle vaaditaan sanoja kertomaan, mistä teoksessa on kyse? Jos taidetta ei voi kokea ilman sanallista selitystä, niin ei se minun mielestä ansaitse taideteoksen asemaa. Ei minun tarvitse mennä kuuntelemaan musiikkiesitystä niin, että minulle annetaan käteen statement, joka kertoo kappaleen sisällöstä ja siitä mitä sillä halutaan ilmaista. Musiikin saa kokea ja tuntea sisällään. Miksi taidetta ei? Tai mitäpä jos kirjailijan täytyisi kuvittaa kirjallinen tuotoksensa niin kuin kuvataiteilijan pitää sanallistaa. Eihän siitä tulisi yhtään mitään. En todellakaan hyväksy tätä sanallistamisen ihannoitua.

Taidekoulutuskin on unohtanut tekemällä saavutetun opin. On unohtunut että taiteen tekeminen ja sen oppiminen vie aikaa. Aika kuristetaan minimiin itse tärkeimmässä asiassa ja pidetään huoli vain kehyksistä. Pitää kirjoittaa sitä ja tätä ja tuhat raporttia. "Milloin täällä saa tehdä taidetta?", luki erään opiskelijan ovelta, kun hän opiskeli viimeistä vuottaan Turun AMK:ssa. Verenpaineeni nousee aina, kun kuulen uuden oppilaan mainitsevan siitä ettei ole aikaa tehdä

⁹ Siukonen 2011, 19; viitattu lähteeseen Pallasmaa 2009, 4.

taidetta, koska pitää istua ATK –luokassa tai tekemässä muuta epäolennaista. Kaikenlaista tulee oppia tietenkin opiskeluaikana, mutta ei se voi syödä näin paljon aikaa siltä asialta, mitä opiskelijat ovat tulleet opiskelemaan. Välillä minusta tuntui, että olen tullut kirjoituslinjalle enkä taidekouluun. Taiteen tekeminen vaatii tilaa ja aikaa.

Jyrki Siukonen puhuu kirjassa käsillä tekemisen prosessista. Siitä kuinka se ei ole lineaarista A:sta B:hen menemistä vaan muodostuu erilaisista päätöksistä työnteon kuluessa. Ja kuinka tämä kaikki on lähes sanatonta taikka ajatuksetonta. Työ, käsillä tekeminen, ohjaa teoksen syntyä. Työprosessia on vaikea sanallistaa, kun tekijältä myöhemmin kysytään, että miten hän toteutti teoksen. Teon aikana tehtyjä kokeiluja, virheliikkeitä ja tekemisen kuvioita voi olla hankala jälkeenpäinkään pukea sanoiksi. Voisi puhua käsillä ajattelemisesta tavanomaisen sanallisen ajattelun sijaan.

Sanallistaminen ei koske ainoastaan siis etu taikka jälkikäteen luotua statementiä teoksesta vaan sanallistamisen vaikeus koskee koko teoksen syntyprosessia. Sanallistaminenhan on käännöstyötä ja kenties se on tässä ajassa sitten niin paljon läsnä sen vuoksi, että emme enää ymmärrä kuvataiteen kieltä. Emme ymmärrä käsityötä, koska sellainen taito on hävinnyt hyppysistämme. Koska emme ole tottuneet puukkoon kädessämme, emme osaa ymmärtää sillä tehtyä työtä? Elämme valokuvan, videon ja tietotekniikan aikakaudessa. Nykyajan lapset oppivat tietokoneen ja kännykän käytön ennemmin kuin puukon tai sahan käytön. Sen kielen opimme minkä ympäristöön kasvamme. Kuitenkin minusta on harmillista, jos käsillä tekemisen kulttuuri häviää ja kieli katoaa olemasta. Minä koen harmilliseksi sen, että taide muuttuu käsillä tekemisestä taiteen tuottamiseksi.

Näihin ajatuksiin sopii hyvin taiteilija David Smithin kommentti eräästä hänen työstään: “Mielessäni ei ollut sanoja sen luomisen aikana ja olen varma, että

sanoja ei tarvita sen näkemiseen”¹⁰.

Miten omat työtapani toimivat suhteessa tässä kirjassa esitettyihin asioihin?

Miten teen taidetta? Olen vielä aloittelija kuvanveiston saralla. Olen saanut vain pintaraapaisun siitä, mitä se on, ja pitkä tie on edessä siinä kehittymiseen. Kuvanveiston erilaisten materiaalien, työkalujen ja tekniikoiden tuntemus vaatii aikaa. Juurikaan mitään ei opi sillä, että kerran tekee, vaan oppiminen vaatii toistoa. Toistoa vaatii myös taideteosten aiheet. Kuvanveistossa varsinkin saman aiheen toisto tuo kehityksen. On tietenkin mahdotonta saavuttaakaan mielettömän laajat tiedot kolmessa vuodessa, mutta (jo aiemminkin mainitut) olosuhteet ovat vähentäneet oppimisen määrää. Toivon, että opiskelujeni jälkeen minulla on aikaa keskittyä vain tekemiseen ja sitä myöten kehittymiseen. Välillä herää kysymys siitä, että onko nykykuvanveistäjällä aikaa oppia veistämään? Pitääkö tyytyä nopeisiin ja helppoihin ratkaisuihin sen vuoksi, että on paljon näyttelyitä ja mielenkiintoisia tapahtumia, jotka tekevät aikataulun tiukaksi? Ei kai. Mielestäni se on valinta.

En pidä siitä, että veistotaiteessa missä on tärkeätä muodon taju ja plastisuus, on alettu pitää negatiivisena käsityömäisyyden leimaa. Minulle nimenomaan käsin tehty ja teoksen kanssa eläminen ja sen pitkäaikainen työstäminen itse, tuo teokseen jotakin minusta. Jotakin henkilökohtaista niin kuin se olisi osa minua. Jostain syystä nykytaide vieroksuu ihmisen jälkeä. Sen pitää olla klinistä.

Tässä vaiheessa lienee syytä mainita teokseni Kalakoto*. Kuinka rakas ja

¹⁰ Siukonen 2011, 60; viitattu lähteeseen David Smith by David Smith 1988, 164.

* Katso Liite 1.

tärkeä se minulle onkaan ja tulee aina olemaan niin en voi kieltää sitä, että minulla oli myös sellainen tunne, että jotakin puuttuu. Ja se jotakin oli se itse tehty. Vaikka olin sen itse suunnitellut niin se ei syntynyt minun käsissäni vaan valmistettiin. En ollut edes läheltä seuraamassa valuja ja teoksen rakentamista. Jos olisin joka päivä pystynyt seuraamaan sen valmistusta, niin olisin saattanut tuntea eri tavalla. On ihanaa, että Kalakoto elää ja saa seurakseen pienempiä betonisia veistoksia ensi kesänä TSYK:n lukiolaisten toteuttamina. Ja se on minulle henkilökohtainen teos, mutta sen muotokieli ei ole paljastanut mitään minusta itsestäni, ainakaan tunnetasolla tai persoonan tasolla. Eihän se aina ole välttämätöntä, mutta niin kuin sanottu, taide jää osaltaan tyhjäksi, jos siinä ei ole taiteilijasta itsestään jotakin. Kalakoto on luovan ajattelun tulos ja sillä on sanoma kiinnittää ihmisten huomio itämeren tilaan. Alastomaksi se ei minua kuitenkaan tehnyt. Minun ei tarvinnut tuntea halua mennä piiloon silloin, kun Kalakoto laitettiin esille. Se on sen merkki, että henkilökohtaisuus puuttuu. Se oma kädenjälki.

2.3 Yhteenveto

Minkälainen olen taiteilijana näiden kahteen minuun vaikuttaneen kirjan valossa? On selvinnyt, että minulle on ollut aina tärkeää tuoda jotakin esiin tiedostamattomasta. Sanottakoon sitä sitten alitajunnaksi tai jonkin muun näkymättömän ilmaisemiseksi. Tajunnan virta, ekspressiivisyys ja tunteiden ilmaisu ovat aina olleet minulle tärkeitä lähtien saksalaisen ekspressionistin Franz Marcin ihailusta ollessani 14-vuotias. Minulle selvisi myös vahvemmin, että sen lisäksi että haluan kiinnittää huomiota yhteiskunnan epäkohtiin ja ottaa kantaa, niin minulle on yhtä tärkeää saada ilmaista itseäni eikä vaan ajatuksiani. Ja se on jopa tärkeämpää. Se on syy miksi olen alunperin ollut kiinnostunut taiteesta.

Franz Marcin, Surrealismen manifestin, taiteen merkityksen ja merkityksettömyyden pohdintojen jälkeen löysin taiteen uudelleen. Kehityin

maalarina esittävästä taiteesta abstraktiin ekspressionismiin ja siitä kuvanveistoon. Olen onnellinen siitä, että löysin kuvanveiston ja aloin ymmärtämään ja oppimaan sitä. Ensimmäinen hetki, kun aloin nähdä kadulla muotoja sen sijaan, että olisin nähnyt vain väripintoja, oli mieleen jäävä hetki. Kuvanveisto on hieno maailma, jossa tahdon kehittyä. Ja on hienoa, että Jyrki Siukonen on osannut ilmaista sanoin kuvanveiston, työkalujen ja käsillä tehdyn työprosessin filosofiaa.

Olenko oikeasti sitä mieltä, että nykytaide on sontaa ja jos kädenjälkeä ei näy taikka en koe työn herättävän tunnetasolla kokemusta niin taide ei ansaitse olemassa oloaan? No en ole sitä mieltä. On olemassa paljon nykytaiteen teoksia joilla on paikkansa. Suuri osa nykytaiteesta jättää minut kuitenkin kylmäksi ja tuntuu, että taidetta on tehty aivan vääristä lähtökohdista ja väärin perustein. Joskus tuntuu, että joillekin on tärkeämpää rakentaa vain kehyksiä taiteen kustannuksella. Kehyksillä tarkoitan sitä, että taidetta suuremmaksi kasvaa julkisuuden, rahan ja maineen halu. Pidetään huolta, että ne asiat saadaan, mutta taiteen laadulla ei ole väliä. Sitä tarkoitan sillä kehykset ennen taidetta ajattelulla. Itselleni ensisijaisesti tärkeää on saada tehdä taidetta. Haluan laittaa itseni likoon ja kehittyä enkä tehdä jotakin näennäistä askartelu puuhastelua hienolla statementilla varustettuna. Anna Kontula on kirjoittanut blogitekstissään *Kakuista ja kuorruksista*¹¹ samankaltaisista asioista mitä tarkoitan kun puhun kehyksistä. Hän sanoo muun muassa näin: "Sama pinnan korostuminen näkyy työmarkkinoilla. Pirstaleisessa työelämässä on harvoin aikaa perehtyä ihmisten todelliseen osaamiseen, joten parhaiten pärjäävät ne, jotka kykenevät myymään itsensä ensisilmäyksellä", ja näin, "...miten olemmekaan tulleet luoneeksi yhteiskunnan, jossa kuorutus on kaikki".

En näe mitään syytä sille, että en saisi tehdä sellaista taidetta kuin tahdon, sellaista taidetta minkä koen olevan "aitoa". Ei minun tarvitse toteuttaa

¹¹ Kontula.

nykytaiteilijana sitä, mitkä sen normit ovat. Haluan pysyä rehellisenä itselleni ja työlleni. En voi tehdä taidetta vastoin sisäistä ääntäni, sydäntäni. Sen vuoksi ettei mikään ole pysyvää, on minun turha alistaa itseäni johonkin, mihin en tunne voivani asettua. Aina tulee uusia aikoja ja kenties nykytaide alkaa tulemaan tiensä päähän ja tuloillaan on jotakin uutta. Olkoon se sitten jonkin vanhan aikakauden ihannoiti taikka jotakin aivan uutta. Kenenkään odotuksiin ja siihen alistuminen että tekee sitä mitä "taidemaailma" odottaa ei kannata ellei koe sitä itselleen omaksi. Nöyrytymään ja miellyttämään minua ei saa. Teen asioita juuri niin kuin katson oikeaksi.

3 IDEAN JA TEOKSEN SYNTY

3.1 Työkalut idean syntyyn

Miten ideat syntyvät? On vaikeata kuvailla prosessia idean synnystä. Miten ajatus taideteoksesta syntyy? Voisin kertoa ainakin edellytyksistä luovan ajattelun toimivuuteen. Mitkä asiat vaikuttavat siihen, että ideoita ylipäättänsä syntyy. Intuitiota ja alitajuntaa pidetään luovuuden lähteenä ja sitä vastoin sille vastakkaisena pidetään loogista aikajärjestykseen sidottua ajattelua. Edelleenkin intuitiosta ja sen kehittämisestä ei tunnuta puhuttavan tarpeeksi vaikka sen todetaan olevan luovuuden lähde. Suomessa intuitiokoulutuksen pioneereihin kuuluvat Asta Raami ja Samu Mielonen. He tutkivat intuitiota Intuitio luovissa prosesseissa –tutkimushankkeessa. Kolmevuotisen hankkeen loppuraportti ilmestyi kesän kynnyksellä vuonna 2012¹². Pitkänlinjan intuitiokouluttaja Dominique Surel on kiteyttänyt intuition määritelmän niin, että intuitio on kognitiivinen kyky, joka hyödyntää aivokapasiteettia kokonaisvaltaisesti ja mahdollistaa nopeamman, paremman ja tarkemman ongelmanratkaisun kuin mihin päästään rationaalisanalyttisellä päättelyllä¹³. Intuitio tunnustetaan nykyään yleisesti synnyntäiseksi kehitettävissä olevaksi kyvyksi, joka avaa luovan ajattelun kanavia ja nopeuttaa innovatiivisia prosesseja. Tutkija Asta Raamin mukaan ”Intuition voi määritellä kanavaksi, jonka kautta voi saada paljon tietoa – myös sellaista, mitä ei voi laittaa mihinkään lokeroon ja mitä ei voi tarkasti selittää”. Albert Einstein nimesi rationaalisen ajattelun intuition uskolliseksi palvelijaksi ja oli sitä mieltä, että rationaalisanalyttiseen ajatteluun keskittynyt yhteiskunta on unohtanut intuition roolin ja merkityksen ihmisen luontaisena kykynä.¹⁴

¹² Ruotsi, 2012.

¹³ Sama.

¹⁴ Sama.

Näkemykset intuitiosta puolustavat tapojani tehdä taidetta. Nykyinen työelämä ja yhteiskunta ei välttämättä ymmärrä epäloogisia ja ei lineaarisia työnteon tapoja. Totta kuitenkin on, että jos intuitiivisesti työskentelee niin sen toimintamallit vaativat tietynlaisia asioita kuten mielen hiljaisuutta ja rauhaa sisäisten viestien kuuntelemiseen. Jaakko Muhosella on henkisempi ote intuition käsittelyssä artikkelissaan ”Intuitio ja sen kehittäminen”¹⁵. Hän ei puhu intuition kehittämisestä vaan sille avautumisesta, koska se on jotakin mitä meillä on luontaisesti olemassa ja sen vuoksi sitä ei voi kehittää vaan sille pitää vain osata avautua. Ja mitä enemmän avoinna on, sitä paremmin intuitio ”toimii”. Jaakko Muhosen mukaan sekavat tunteet ja hälyinen mieli estävät pääsyn sielutietoisuuteen, joka on intuition toiminta-alue. ”Kykenemme paremmin vastaanottamaan alitajunnan ja intuition viestejä, kun mieli on hiljainen ja rauhallinen”¹⁶, hän kiteyttää. Muhonen kutsuu alitajuntaa samaksi asiaksi kuin intuitio. Tämä seikka johtaa takaisin surrealismiin. Samasta asiasta voi siis olla kyse, kun kirjoitamme tajunnan virtaa. Tajunnan virrassa hylkäämme kaiken loogisuuden ja kirjoitamme suoraan mielen analyyttisen ajattelun ohi. Saamme vastauksia ja tietoa suoraan alitajunnasta, intuitiosta käsin.

Luovassa työssä näyttäisi olevan hyvin tärkeää se, että on avautunut intuitiolle. Intuitiivinen työskentely vaatii mielen hiljentymistä, tilaa ja aikaa. Olen jo pitkään peräänkuuluttanut joutilaisuuden tärkeyttä ja alunperin koko opinnäytetyöni piti käsitellä joutilaisuutta. Olen nyt kuitenkin näiden monien muiden luovuuteni lähtökohtien kautta törmännyt joutilaisuuden tärkeyteen yhä uudelleen vaikka se ei pääaiheeni enää olekaan. Nykyajan pirstaleisuus kuormittaa mieltä ja olemme monesti liian hektisessä tilassa pysähtyäksemme kuuntelemaan sisältä kumpuavia ääniä. Säntäämme sinne tänne ja projektista toiseen emmekä

¹⁵ Muhonen.

¹⁶ Sama.

oikein pysähdy taikka ”saa lupaa pysähtyä”, koska meiltä vaaditaan paljon. Nykyajan aistiärsykkeet ja rationaalisuus ovat saattaneet vaikuttaa siihenkin miksi nykytaide tuntuu niin ”järkevältä”. Taiteilijatkin ovat valinneet järkevän ja analyyttisen tavan tehdä taidetta, koska sellainen työskentely ”kuuluu” tämän maailman rytmiin.

Miten idean synnyn voi sanallistaa? Kun minulta vähän aikaa sitten kysyttiin, että miten olin päätenyt Kalakodossa siihen muotoon minkä se sai, niin en minä voinut loppujenlopuksi antaa muuta vastausta kuin sen, että heräsin yöllä ja sitten se idea syntyi. Olin tietysti laittanut raaka-aineeksi mieleeni teoksen syntyyn tarvittavia asioita kuten onkalomaisuus, kuvia merenalaisesta elämästä, teknisen toteutuksen kysymykset jne.

Mielen ruokinnan jälkeen ja raaka-aineiden antamisen jälkeen mielen pitää saada työstää annettua tehtävää ja toimia. Tämä näkymätön toiminta tarvitsee sitä ettei mieli liikaa kuormitu muilla asioilla vaan saa tilan ja ajan tuottaa luovia ratkaisuja ja ideoita. Siksi kai monesti yöllä syntyvät parhaimmat ideat, koska silloin viimeistään mieli saa rauhoittua kaikelta muulta.

Jaakko Muhosen mukaan: ”Ihminen, joka toimii intuition voimasta käsin elää rauhan, luovuuden ja levollisuuden tietoisuudessa, jossa asiat näyttävät tapahtuvan kuin itsestään”¹⁷.

3.2 Työkalut teoksen syntyyn

Usein ensin on idea ja sitten alkaa työskentely. Toisinaan kuitenkin työ lähtee liikkeelle ilman selvää alkuideaa taikka sisältöä. Jokin materiaali vain inspiroi ja sitä alkaa työstämään. Tällöin työ ja se mitä se on, syntyvät vuoropuhelussa. Sisältö työlle tulee työtä tehdessä. Silloinkin on kyse intuition kuuntelemisesta.

¹⁷ Muhonen.

Työ lähtee siitä, että vaikka ei tiedä mitä siitä tulee, niin tietää sen mistä lähteä liikkeelle. Tällaisessa työskentelyssä pitääkin luottaa intuitioon, siihen että työ kertoo mitä sille pitää tehdä.

Taiteelliseen työskentelyyn kuuluu intuitiivisesti tekeminen. Mieleen voi tulla lause: ”tähän pitää laittaa tätä väriä” taikka ”tähän pitää lisätä tällainen romukappale”. Miten sen pystyy selittämään, että miksi pitää tehdä niin? Toiset voivatkin työskennelläkin niin, että tietävät tarkkaan miksi tekevät kaikki ratkaisunsa. Mutta entä silloin, kun kokeilemalla ja tiedostamattomasti noudattaa mieleen tulevia ohjeita. Sitä todellakin on vaikea sanallistaa taikka selittää, että miksi näin ja näin on tehty taikka miten on tultu näihin ja näihin tuloksiin.

Mitkä ovat hyvän työskentelyn edellytykset? Edelleenkin tila ja aika ovat tärkeitä. Pitää olla ympärillä sellaiset edellytykset, että saa olla uppoutuneena työhönsä, olla yhtä työnsä kanssa ilman ympäristön häiriötä. Pitää olla aikaa jättää teos välillä olemaan ja katsoa sitä tauon jälkeen tuoreilla silmillä. Pitää olla aikaa ottaa vastaan viestejä siitä, mitä työlle seuraavaksi kuuluu tehdä. Kuunnella ja katsoa, katsoa ja kokeilla. Työskentely vaatii tietysti oikeanlaisia työkaluja ja niiden oikeanlaista käyttöä, hyvää työterveyttä jne. Mutta mitä muuta liittyy siihen, että työstä tulee hyvä ja mieluinen? Työn pitää tuntua, resonoida. Sen kanssa pitää tulla samaksi lihaksi ja vereksi. Se on kuin lapsi. Parhaimmillaan teoksessa on saavuttanut jotakin niin tärkeää ja syvää omasta itsestään tai tunnetilastaan, ettei sitä edes halua myydä. Pitää olla avoin. Tuntee työnsä ja käsien jälki työssä. Pitää syntyä tarina työn taakse. Mitä se sanoo ja mistä se kertoo.

Työskentelyni tapahtuu useasti niin, että on monta työtä samaan aikaan käynnissä ja teen niitä vuorotellen aina sen mukaan mihin työhön on oikeanlainen mielentila.

4 LOPPUSANAT

Olen jättänyt tähän kirjalliseen opinnäytetyöhän tarkoituksellisesti joitakin kappaleita, mitkä eivät ole kaikkein oleellisimpia pohtiessani aiheeni teemoja. Tahdoin kuitenkin jättää ne sen vuoksi ettei teksti vaikuttaisi viimeiseen asti hiotulta vaan sieltä paistaisi ne asiat jotka olen kirjoittanut puoliautomaattisesti ilman tiukan tarkkaa itsekontrollia ja kritiikkiä. Luulen, että tekstini voi olla sitä myöten kevyempi sekä aidompi. Jotakin sellaista missä näkyy selkeästi minun ääneni.

Olen pyrkinyt nyt valottamaan ajatuksiani siitä mitkä asiat ovat minulle niitä tärkeimpiä, kun teen taidetta. Tämä kirjoitus ei ole julistus absoluuttisesta totuudesta taikka siitä, etten ikinä enää tekisi mitään käsitteellistä taidetta tai muuta sellaista, mikä olisi vastoin tässä kertomiani ihanteita. Olen kertonut kuitenkin niistä syvimmistä ja perustavaa laatua olevista asioista, jotka ohjaavat taiteilijuuttani.

Minkälaisen yhteenvedon kaikesta sanomastani voisi siis vetää? Arvostan hiljaisuutta ja joutilasta aikaa. Sitä, että saan tilaa ja aikaa taiteen tekemiselle. On myönnettävä tosiasiasi, että itse taiteen tekemisen käytettyjä tunteja ei voi ainoastaan laskea vaan työaikaan pitää laskea kaikki se aika mitä tekeminen vaatii ympärilleen. Siksi kaikki pirstaleisuus ja hälyisyys häiritsee luovuutta. Pirstaleisuudella ja hälyisyydellä tarkoitan pätkätöitä, joilla turvata taloudellinen toimeentulo. Tarkoitan myös kaikkea sitä suurta informaation määrää mikä ympäröi nykyihmistä jatkuvasti ellei sitten asu maalla ilman TV:tä ja internetiä. Ihminen on tässä itsensä pahin vihollinen. Itsehän sen päätämme kuinka monessa projektissa ja asiassa haluamme olla mukana. Kuinka pirstaleiseksi ja hektiseksi elämämme muodostamme.

Minua vähän harmittaa etten tullut kirjoittaneeksi joutilaisuudesta enempää, koska siitä on olemassa loistavia kirjoja ja viimeisen vuoden aikana olen

törmännyt noin 10 artikkeliin, jotka ovat puhuneet joutilaisuudesta, hiljentymisestä ja luovuuden katoamisesta työpaikoilla. Tämän kuitenkin piti olla alunperin koko taiteellisen ja kirjallisen opinnäytetyöni aihe. Kenties joutilaisuus tulee olemaan kuitenkin yksi seuraavista projekteistani?

Voisin kiteyttää työskentelyäni näillä sanoilla: "Pyrin taiteessani saavuttamaan jotakin aitoa ja rehellistä. Haluan, että taiteeni tuntuu minussa itsessäni koko ruumiini voimin. Taiteessani on palanen itsestäni. Tekeminen vaatii tilaa ja aikaa. Se vaatii kykyä kokeilla ja oppia virheistä sekä se vaatii mahdollisuutta toistoon. Saman aiheen kehittämiseen toiston kautta. Pyrin intuitiiviseen työskentelyyn ilman kaiken etukäteen järjeistämistä".

LÄHDELUETTELO

Breton, A. 1996. Surrealismien manifesti. Helsinki: Kyrrii oy.

Siukonen J. 2011. Vasara ja hiljaisuus –lyhyt johdatus työkalujen filosofiaan. Tampere: Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy.

Suvi Ruotsi. Intuitiota voi tutkia ja kehittää. Viitattu 10.11.2013
www.aka.fi/fi/Apropos/Artikkelit/Tutkija-tyossaan/Intuitiota-voi-tutkia-ja-kehittaa.

Jaakko Muhonen. Intuitio ja sen kehittäminen. Viitattu 10.11.2013
www.selfcon.fi/intuitio.htm.

Anna Kontula. Kakuista ja kuorrutuksista. Viitattu 21.11.2013
<http://annakontula.fi/2013/11/kakuista-ja-kuorrutuksista>.

KALAKOTO

Kalakoto on merenpinnan alainen veistos Dalskärin kupeessa saaristomerellä. Kalakoto toteutettiin osana Contemporary Art Archiplego hanketta. Pääsin mukaan Turun Taideakatemia sisäisen teosehdotuskilpailun kautta. Tahdoin teoksellani kiinnittää huomiota Itämeren tilaan ja vedenalaiseen maailmaan. Kalakoto on auringonvaloa sisäänsä siivilöivä tekoriutta jonka onkalossa kalat voivat viihtyä. Metsähallitus on dokumentoinut teoksessa tapahtuvaa muutosta ja se on viime kuvausten aikaan ollut aivan täynnä sinisimpukkaa.

Kuva 1. Kalakoto. Kuva: Risto Niinivirta, Hartela Oy, 2011.